

”Böcker och berättande är grogrunden för de små barnens språkutveckling.”

Några förskollärares inställning till berättande i förskolan.

”Books and storytelling are the breeding ground for young children's language development”
Some preschool teachers approach to storytelling in preschool.

Jessica Andersson

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Språk och berättande/Förskolläraryrket

Grundnivå/15 hp

Handledare: Roland Andersson/Djamila Fatheddine

Examinator: Getahun Yacob Abraham

2016-06-22

Abstract

This study deals with some preschool teachers approach to storytelling in preschool based on the sociocultural perspective. The aim of the study was to identify different attitudes some preschool teachers had concerning storytelling. Other questions of interest are how often the storytelling takes place and if different forms of storytelling are used. To answer this a websurvey was used as a method.

The results showed that preschool teachers successfully use storytelling and reading aloud to promote children's language development. Storytelling activities occur at least once every day. The results also show that there is a great variety of storytelling activities used.

Keywords

Language development, storytelling, preschool, reading aloud

Sammanfattning

Detta examensarbete handlar om några förskollärares inställning till muntligt berättande i förskolan. Syftet med studien var att få kunskap om vilken syn några förskollärare har till berättande, hur ofta berättandet sker samt olika former av berättande som används på förskolorna. För att synliggöra detta har enkäter skickats ut till 20 verksamma förskollärare, svaren har sedan analyserats och sammanställts.

Resultaten visar att förskollärarna målmedvetet använder muntligt berättande samt högläsning i förskolan för att främja barnens språkutveckling. Berättande aktiviteter äger i de flesta fall rum minst en gång varje dag. Resultaten visar också att det finns en stor variation av berättande aktiviteter på de berörda förskoleavdelningarna.

Nyckelord

Språkutveckling, muntligt berättande, förskola, högläsning.

Innehållsförteckning

<i>Inledning</i>	1
Problemområde	2
Syfte	2
Frågeställningar	2
<i>Forsknings- och litteraturgenomgång</i>	3
Berättande och språkstimulans i hemmet	3
Berättande i förskolan	3
Läroplanen för förskolan, Lpfö98	4
Teoretiska utgångspunkter	5
Det sociokulturella perspektivet på lärande	5
Den närmsta utvecklingszonen.....	6
Språklig utveckling	6
<i>Metodologisk ansats och val av metod</i>	8
Val av metod	8
Urval	8
Genomförande	9
Etiska hänsynstaganden	9
Informationskravet	9
Samtyckeskravet	10
Konfidentialitetskravet och nyttjandekravet	10
Validitet och reliabilitet	10
<i>Resultat och analys</i>	12
Respondenterna	12
Hur ofta används berättande och i vilka former?	12
Förskolläraernas arbete kring berättande	13
Är berättande en viktig del i verksamheten?	15
Sammanfattning av resultaten	15
<i>Diskussion</i>	17
Metoddiskussion	17
Resultatdiskussion	18
Slutsats	19
Vidare forskning	19
<i>Referenser</i>	21
<i>Bilagor</i>	22
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Inledning

I Lpfö98 finns flera mål som påvisar vikten av att använda berättande i förskolan. Jag väljer att citera ett av dessa. ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra” (Skolverket, 2010, S. 10).

Det finns forskning som visar att berättande i förskolan spelar en stor roll vilket påvisar relevansen för yrket. Damber m.fl. (2013) menar att olika läsaktiviteter har en omfattande betydelse för barnen, speciellt för de barn som kommer ifrån hem där läsning och berättande inte förekommer i stor utsträckning. De menar att berättande och läsning hjälper barnet att förstå och skapa kunskap av den egna världen.

Enligt mina erfarenheter verkar berättande i olika varianter avta på förskolorna och andra delar i verksamheten tycks ha fått större plats exempelvis, naturkunskap och teknik. Dessa delar är förstås lika viktiga men jag menar att berättandet inte får glömmas bort. Jag kan räkna på handen de gånger de senaste 3 månaderna som jag sett pedagoger och barn bli uppslukade i en spännande saga tillsammans. Eftersom man verkar lägga allt mindre tid på berättande i förskolan har jag valt att ta reda på vad detta problem bottnar i. Sagor och berättande har alltid legat mig personligen varmt om hjärtat, både som lyssnare och som berättare själv. Jag anser att berättande skapar en ny värld som vi tillsammans med barnen får skapa och kliva in i på lika villkor, någonting magiskt som inte får glömmas bort. Berättande är inte bara viktigt för den språkliga utvecklingen, i Lpfö98 (Skolverket, 2010) står det att språk och identitetsutveckling går hand i hand.

Med begreppet berättande menar jag olika typer av berättande aktiviteter som exempelvis högläsning (både enskilt och i grupp), ritsagor och flanosagor. För att förklara begreppen ritsaga och flanosaga har jag tagit hjälp av ett tidigare examensarbete (Hansson & Åström, 2006). Flanosagor berättas med hjälp av rekvisita i form av olika bilder från sagan/boken, dessa fästs på en magnetavla eller filtklädd tavla under berättelsens gång. En ritsaga är en saga som berättas samtidigt som berättaren ritar på ett papper som barnen ser, det finns färdiga ritsagor som berättar hur och när man under sagans gång ska rita.

Avsikten med min studie är att undersöka några förskollärares inställning till berättande i förskolan, hur ofta de anser att berättande sker samt i vilka former. Jag är intresserad av att

veta om det jag själv sett på förskolor när jag vikarierat stämmer överens med hur det faktiskt är eller om bristen på berättande enbart varit tillfällig just då.

Problemområde

Enligt tidigare forskning har barns läsförståelse sjunkit i takt med att föräldrar i allt lägre grad läser för sina barn i hemmet, denna tendens tycks ha pågått sedan 1984. Samma forskning visar på sambandet mellan barnets egen läsförståelse och högläsningen, desto mindre barn blir lästa för/läser själva desto mer minskar läsförståelsen senare i skolan (Kulturrådet, 2004; Läsrörelsen, 2013). Jag redogör vidare för denna forskning längre fram i uppsatsen (jfr. Forsknings- och litteraturgenomgång). Resultaten från studierna nämnda ovan leder till att berättandet i förskolan bör få en allt större roll och förskolan får ett större ansvar för barns språkutveckling samt läsförståelse.

Syfte

Den här studien har till uppgift att undersöka hur ett urval förskollärare ser på berättande i förskolan, vilka är deras attityder och vilka former av berättande som används i den pedagogiska verksamheten. Syftet är således att få kunskap om förskollärarnas förhållningssätt till berättande i förskolan samt i vilken utsträckning dessa inslag är närvarande i den pedagogiska verksamheten.

Frågeställningar

För att nå ovanstående mål har följande frågeställningar valts

- I vilken mån anser förskollärarna att berättande är en viktig del i det pedagogiska arbetet?
- Hur ofta används berättande i förskolan?
- Vilka former av berättande används i förskolan?

Forsknings- och litteraturgenomgång

I detta kapitel lyfter jag fram tidigare forskning, undersökningar och litteratur inom området som är relevant för min studie. Jag kommer även att lyfta läroplanen för förskolans mål samt dess syn på språk och berättande.

Berättande och språkstimulans i hemmet

I mitten av 80-talet initierades ett projekt med stöd av kulturrådet för att undersöka den svenska befolkningens läsvanor, från projektets start till och med 2003 har åtta studier gjorts gällande barn i åldrarna 3-8 år. Dessa studier undersökte hur många procent av barnen som blir lästa för i hemmen, 1984 blev 85 % lästa för medan den senaste undersökningen 2003 visade att procentandelen sjunkit till 74 %. Detta visar tydligt att föräldrar läser allt mindre för sina barn (Kulturrådet, 2004). Problemet har uppmärksammats hos Läsrörelsen. Genom projektet ”Berätta, leka, läsa” som visar att antalet barn som blir lästa för i hemmet sjunkit ytterligare. Enligt Läsrörelsen (2013) får endast 35 % av barnen i studien uppleva läsning varje dag, ca 30 % av föräldrarna i undersökningen läser sällan eller inte alls för sina barn. Detta kopplas ihop med andra studier de lagt fram som visar att läsförståelsen för barn i skolåldern minskar. Vidare menar Läsrörelsen (2013) att stimulera de små barnen genom berättande, läsning, sång samt lek lägger grunden för den kommande språkutvecklingen.

Tidigare forskning understryker vikten av berättande för barnens utveckling. Resultaten i en tidigare studie visar att den språkliga stimulans barnet får i hemmet har stor inverkan på barnets språkliga förmåga. Många av de barn som fått mindre språklig stimulans i hemmet visade senare på läs- och skrivsvårigheter, studien visade också på att barn med högre utbildade föräldrar fick mer språkstimulans i hemmet vilket i sin tur leder till bättre språklig förmåga (Eneskär i Svensson, 2009).

Berättande i förskolan

Studier visar på vikten av berättande redan från tidig ålder, förskolan ska vara ett komplement till hemmet och därför bör berättande vara en stor del av verksamheten. De barn som inte får tillräcklig språklig stimulans från hemmen riskerar, som studien av Eneskär (Svensson, 2009)

visar, att få läs- och skrivsvårigheter, medan de barn som får riklig språkstimulans uppnår bättre läsförståelse.

Kommittén för svenska språket (SOU 2002:27, 2002) menar att förskolan har en central roll i barnets språkutveckling, det är i förskolan grunden läggs. Efterhand bygger barnet upp sitt ordförråd och avancerar ständigt i sitt språk för att förvärva nya kunskaper. Kommittén för svenska språket hävdar att högläsning och böcker är en stor del av denna utveckling, små barn måste få erfara vuxnas högläsning. Vidare menar de att det är lika viktigt att läsglädjen samt läsintresset skapas hos barnet då läsning är lika viktig som högläsningen för att barnet ska få utveckla ordförråd och fantasi. De barn som får lägre språklig stimulans i hemmet ska få tillräckligt med stimulans och stöd i förskolan för att kunna använda samt utveckla ett rikligt språk. Svensson (2009) instämmer och menar att det är viktigt att göra barn intresserade av litteratur och att introducera dem för olika sorters litteratur. Hon menar att förskolans roll är stor, för de barn som inte får språklig stimulans i hemmen är förskolan den plats där barnet får lyssna på sagor och uppleva berättande på olika sätt. För andra barn kan förskolan vara den plats där de får chans att möta annan typ av litteratur än den de möter i hemmet. Vidare hävdar Svensson (2009) om lyssnarupplevelsen som barnen tillsammans får uppleva vid högläsning i förskolan. Barnen får genom denna högläsning känna gemenskap och de får tillsammans bearbeta upplevelserna av litteraturen. Svensson (2009) anser också att högläsarens inställning till läsning är av stor vikt för att barnet ska ta till sig det som läses. Den som läser för barn bör se läsning och litteratur som ett nöje eftersom engagemanget i själva läsningen är viktig. Vidare ger samtal om det man tillsammans med barnen läser en djupare förståelse och positivare påverkan på barnets språkutveckling. Samtalet kring det som läses låter även barnet skapa relation till egna erfarenheter vilket i sin tur är det som gör läsningen till en personlig upplevelse för barnet.

Läroplanen för förskolan, Lpfö98

Förskolans läroplan, Lpfö98, innehåller strävnares mål och riktlinjer som redogör förskolans uppdrag och ska följas på alla förskolor i Sverige. Dessa mål och riktlinjer beskriver vilket ansvar förskolläraren samt förskolan har och styr på så vis inriktningen på arbetet i förskolan, förhållningsätt samt kvalitetsutvecklingen (Skolverket, 2010).

Lpfö98 redogör flera mål och förhållningssätt som berör språk och berättande i förskolan vilket ger förståelse för vikten av ämnet. Alla som arbetar inom förskola ska ge barnen möjligheter att utvecklas språkligt samt ta vara på barnens intresse för skriftspråket. Barnens intresse för litteratur, ord och berättande ska stimuleras och förskolan ska tillsammans med barnet stötta dem att utveckla sitt talspråk. Även delar som att berätta, uttrycka sig, kommunicera samt att lyssna och reflektera är viktiga delar förskolan ska ta tillvara och utveckla tillsammans med barnen. Med dessa faktorer får barnet lättare att förstå och tolka sin omvärld. I lpfö98 kan man även läsa om samarbetet mellan förskola och hem, där förskolan ska ses som ett komplement till hemmet. Förskolan ska ge extra stöd åt barn med särskilda behov för att de ska få möjlighet att utvecklas på lika förutsättningar (Skolverket, 2010). Detta kan också kopplas till barn som inte blir lästa för i hemmet (Läsrörelsen, 2013). Förskolan bör då stötta upp och ge barnen den språkliga stimulansen de missat i hemmet och på så vis kan de utveckla sitt språk.

Teoretiska utgångspunkter

I detta arbete kommer jag att ta utgångspunkt i Lev Vygotskijs sociokulturella teori, vilket innebär att berättande ses som något som pågår i sociala sammanhang. Jag kommer i detta kapitel redogöra för den sociokulturella teorin samt reda ut några centrala begrepp.

Jag har valt att se på min studie utifrån det sociokulturella perspektivet. Detta för att perspektivet lägger stor vikt vid de sociala situationerna samt de utvecklingstillfällen som ges i samspel med andra människor. För mig handlar berättandet om socialt samspel människor emellan, man berättar för varandra och sätter i relation till de egna erfarenheterna samt skapar nya. Centralt i det sociokulturella perspektivet är språket vilket också har stor relevans för min studie (Säljö, 2011). Tidigare forskning nämnd i forsknings- och litteraturgenomgången visar på berättandets betydelse för barnens språkutveckling.

Det sociokulturella perspektivet på lärande

Vygotskij hävdade att människan blir kommunicerande och tänkande, en social varelse, genom samspel med andra människor. Språket är centralt för att utvecklas och lära. Genom aktiviteter där människan samspelar och kommunicerar med andra formas människans tänkande (Säljö, 2011).

I Vygotskijs sociokulturella teori och för den sociokulturella utvecklingen spelar språket därför en central roll. Även om barnet kommunicerar med blickar och/eller kroppskontakt ända från födseln kommer språket bli det viktigaste verktyget för både lärande och utveckling. Genom samspel och kommunikation lär vi av andra människor och vi kan sedan genom våra nya färdigheter lära andra, den sociala kulturen är därför oerhört viktig och den agerar som utgångspunkt för lärande och utveckling. Han menar vidare att språket inte bara är ett verktyg för kommunikation och samspel människor emellan utan också för människans inre och tänkande (Säljö, 2011).

Den närmsta utvecklingszonen

Askland och Sataøen (2003) beskriver ett centralt begrepp hos Vygotskij, den närmsta utvecklingszonen, som ett samspel mellan barn och vuxen eller ett mer kompetent barn som redan besitter kunskapen och där den vuxnas/kompetens är oerhört viktig för barnets utveckling. Det finns enligt Vygotskij två utvecklingsnivåer, den aktuella nivån och den närmsta utvecklingszonen. Den förstnämnda innebär de kunskaper eller färdigheter som barnet redan besitter. Den senare, den närmsta utvecklingszonen, kan definieras som den förmåga barnet har för att lära och avser nivån barnen klarar av att sträcka sig till vid stöd och guidning av en vuxen eller ett annat kunnigt barn. Vygotskij lär ha uttryckt sig på följande vis: ”Det ditt barn kan göra i samarbete i dag kan det göra ensamt i morgon” (Askland & Sataøen, 2003, s. 249). Vidare anser Vygotskij att metoder som exempelvis imitation och identifikation måste användas för att nå nästa zon och således ny kunskap. Samspel med den kunnige utvecklar barnets kunskaper som ligger till grund för att sedan klara av uppgiften själv, det vill säga barnet härmar handling eller beteende de lärt sig för att själva nå till nästa zon (Askland & Sataøen, 2003).

Språklig utveckling

Språkutvecklingen har sitt ursprung i dessa samspel med andra och de utvecklingszoner som skapas, man kan på så vis säga att ju mer människan kommunicerar med varandra desto större språklig kunskap och välutvecklat språk erhålls (Askland & Sataøen, 2003). Vid inläring av de vardagliga begreppen så som stol, mormor, tak o.s.v. lär sig barnen att använda ordet innan de kan definiera det och vet innebörden av begreppet. Det vill säga att barnen lär sig hur man använder språket först, sedan skapar de relation till begreppen och förstår innebörden genom

att koppla dem till sina egna vardagliga erfarenheter. Vygotskij hävdar att den språkliga inläringen i skolan inte kan ske på samma sätt som den vardagliga språkinläringen då barnen oftast inte har någon egen erfarenhet av att koppla till vetenskapliga begrepp. Han menar då att barn lär sig vetenskapliga begrepp på ett annat sätt, med hjälp av utvecklingszoner. Han anser att barnen i skolan möter begrepp och kunskaper de vanligtvis inte möter i vardagen och därför behöver stöd i att skapa relation till dessa begrepp. Vikten av att läraren finns där för att hjälpa barnet vid denna typ av språkinläring är central. Läraren behöver i samspel med barnet hjälpa till att se förbindelsen mellan begrepp och barnets tidigare erfarenheter och kunskap för att barnet ska skapa förståelse (Säljö, 2011).

Metodologisk ansats och val av metod

I det här kapitlet kommer jag att beskriva mitt val av metod, urval och genomförande av min undersökning. Jag kommer också att redogöra för de etiska hänsynstaganden jag gjort samt i vilken mån validitet och reliabilitet är relevanta för min studie.

Val av metod

Syftet med mitt arbete är att undersöka några förskollärares syn och inställning till berättande i förskolan och jag har därför valt att använda mig av en metod som går ut på att skicka enkäter till ett antal informanter. Kylén (2004) skriver att enkäter kan vara en lämplig metod när syftet för undersökningen är att få kunskap om tankesätt samt synsätt. Han menar också att om syftet är att fråga många så kan intervjuer ta för lång tid och därmed är enkäter ett lämpligt val.

Enkäter är ett frågeformulär där mottagaren besvarar de frågor som ställs och sedan skickar tillbaka till den som gör undersökningen. En enkät kan innehålla öppna och/eller slutna frågor. Med slutna frågor menas att det redan finns färdiga svarsalternativ för respondenten att fylla i medan öppna frågor betyder att respondenten får svara med egna ord (Kylén, 2004).

Hjalmarsson (2013) skriver att bortfall är vanligt vid postenkäter. Jag väljer därför att skicka ut min enkät via e-post innehållande en internetlänk till enkäten, detta på grund av att jag direkt när någon besvarat enkäten får meddelande om detta och kan se den besvarade enkäten. På så vis sparar jag tid genom att inte behöva vänta på postens hantering. Jag vet också säkert att enkäterna kommer fram och att de besvarade enkäterna kommer tillbaka till mig.

Urval

Jag har valt att endast rikta min undersökning mot verksamma förskollärarna. Detta på grund av att det är förskollärarna som har den pedagogiska utbildningen och för att jag är intresserad av hur den ser ut just nu på förskolorna. Enkätundersökningen har skickats till förskollärare i hela landet, med olika lång erfarenhet av yrket. Svaren är anonyma då jag valde att inte begära respondentens namn i enkäten.

Genomförande

Innan enkäten var klar tog jag kontakt med ett antal verksamma förskollärare via sociala medier med frågan om de var intresserade av att delta i min undersökning. De som var intresserade skulle sedan få ett mail innehållande en länk till enkätundersökningen när den var färdig. Jag informerade förskollärarna om syftet med min undersökning samt skickade ett informationsblad (se bilaga 1). I informationsbladet informerade jag förskollärarna enligt vetenskapsrådet (2011) det vill säga om att undersökningen är frivillig och att det när som helst är möjligt att dra tillbaka sin medverkan. Jag informerade även om att undersökningen är anonym och att de data som samlas in endast får användas av mig. När examensarbetet är slutfört i sin helhet ska all data förstöras. I informationsbladet gav jag även information om att samtycke ges genom att besvara enkäten.

När jag utformade enkäten valde jag att använda både öppna och slutna frågor. Jag ville att den skulle vara enkel för respondenten att svara på, därav använde jag slutna frågor där svaren inte behövde utvecklas för att minska eventuell misstolkning. Vid de frågor där jag hade för avsikt att få mer information om hur förskolläraren tänkte valde jag att använda öppna frågor. Hjalmarsson (2013) menar att utformningen av enkäten är viktig och att det därför finns flera saker som bör tänkas över. En enkät bör vara kort, lätt att besvara och endast innehålla relevanta frågor i relation till syftet.

Jag skickade ut enkäten till de som var intresserade av att svara, förskollärarna fick 2 veckor på sig att svara på min enkät. Jag skickade ut 20 enkäter och har mottagit 16 besvarade enkäter för analys, på grund av antalet deltagande är studien kvalitativ.

Etiska hänsynstaganden

Här beskriver jag de etiska hänsynstaganden som berör mitt arbete och min undersökning. Detta gör jag med utgångspunkt i fyra forskningsetiska principer.

Informationskravet

De som berörs av undersökningen har genom ett informationsblad fått ta del av syftet och avsikten med undersökningen. Jag har även delgivit de berörda vad som förväntas av dem om de väljer att delta i undersökningen samt att deltagandet är frivilligt och de kan när som helst kan välja att dra tillbaka sitt deltagande. De uppgifter som behövs för att kontakta mig vid frågor eller funderingar finns både i informationsbladet och i enkäten. I informationsbladet

finns även kontaktuppgifter till kursledaren. Vetenskapsrådet (2011) och Tivenius (2015) menar att informationskravets syfte är att de som medverkar i undersökningen ska få information angående vad som förväntas av dem i undersökningen. Vidare är det av stor vikt att informera om deltagandet, ifall det är frivilligt eller ej. Deltagarna kan välja att avsluta sin medverkan när som helst trots att de tidigare gett samtycke, något som förklaras nedan.

Samtyckeskravet

I informationsbladet får deltagarna ta del av information gällande samtycke i undersökningen. Respondenterna informeras där om att de ger sitt samtycke till att delta i undersökningen genom att besvara och skicka enkäten. Denna information har dessutom lagts in i enkäten i separat stycke som introduktion till frågorna (se bilaga 2). Eftersom det endast är förskollärarna som ska besvara enkäten krävs inget samtycke från barn eller vårdnadshavare. Detta förfarande motsvarar Vetenskapsrådets (2011) riktlinjer om informerat samtycke, som innebär att deltagarna fått information om undersökningen och sedan gett sitt samtycke till att delta.

Konfidentialitetskravet och nyttjandekravet

Genom informationsbladet har jag informerat om att undersökningen är anonym och att de data som insamlas endast behandlas av mig. Data förvaras säkert och ingen obehörig har tillgång. När examensarbetet är färdigt och godkänt ska all data förstöras. Enligt Vetenskapsrådet (2011) innebär konfidentialitetskravet att delge deltagaren att anonymitet gäller, inga namn på personer, förskolor, städer eller likande får nämnas. Gällande nyttjandekravet menar Vetenskapsrådet (2011) att det berör de data som insamlas och resultatet av forskningen, dessa delar inte får användas till andra syften.

Validitet och reliabilitet

Med validitet menas att man undersöker det som man har för syfte att undersöka, det vill säga att frågorna i enkäten är relevanta för studien. Dessa bör vara skrivna på ett sådant sätt att de riktar sig till den tänkta målgruppen. Därför är det viktigt att frågorna noggrant tänks över och ställs på ett sådant sätt att respondenten förstår vad frågan innebär. Vissa begrepp kan behöva definieras för respondenten så att denne är införstådd med betydelsen. Det handlar också om att enkäten besvaras av den tänkta målgruppen, att enkäten är utformad till rätt målgrupp. Frågornas formulering har även stor betydelse för reliabiliteten i en undersökning. Reliabilitet

handlar om att en undersökning bör vara så pass pålitlig att en respondent skulle kunna ge samma svar vid upprepning av undersökningen (Ejlertsson, 2014).

Jag anser att min undersökning är valid i förhållande till antalet respondenter och de krav som ställs på en kvalitativ studie, frågorna i enkäten är relevanta samt kopplade till syftet för min undersökning. Jag valde att endast inkludera verksamma förskollärare vilket också har betydelse för validiteten i mitt arbete då studien riktar sig till hur verksamheten ser ut just nu. Hade icke verksamma förskollärare besvarat enkäten så hade det gett en låg validitet då dessa svar inte hade haft någon relevans för syftet. Enkäten har inte skickats ut två gånger därför kan inte reliabiliteten säkerställas helt och hållet.

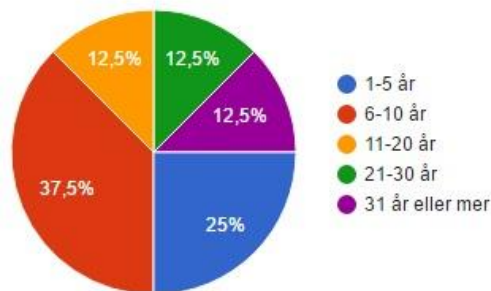
Resultat och analys

I följande kapitel redogör jag för resultaten av min enkätstudie och analyserar dessa med utgångspunkt i arbetets syfte och frågeställningar. Jag kommer först att redovisa en sammanställning av resultaten och sedan föra en diskussion om detta kopplad till forskning. I vissa fall kommer jag att använda mig av diagram för att redovisa resultaten.

Respondenterna

Jag mottog totalt 16 besvarade enkäter av de 20 jag skickat ut vilket ger en svarsfrekvens på 80 %. Enligt Bryman (2011) anses en svarsfrekvens mellan 70 – 85 % som tillräcklig.

Jag valde att ta reda på vilken sorts avdelning respondenterna arbetar på samt hur lång deras erfarenhet av att arbeta som förskollärare är. Alla de som besvarade min enkät är verksamma förskollärare med olika lång erfarenhet. I diagrammet nedan redogörs hur många års erfarenhet respondenterna har av förskolläraryrket. Deras erfarenheter av yrket är varierad, lägst är 4 års erfarenhet och högst är en förskollärare med 38 års erfarenhet av verksamheten.

I min enkät frågade jag även respondenterna om vilken typ av avdelning de arbetar på just nu, genom resultatet kan vi se en stor spridning gällande åldern på barnen respondenterna arbetar med. Majoriteten arbetar dock för närvarande vid en äldre avdelning (9 stycken), 5 stycken av respondenterna arbetar vid yngre avdelning och 2 stycken arbetar på en avdelning med blandade åldrar 1-5 år. Enligt samtliga respondenters uppfattningar är berättande i förskolan en givande aktivitet.

Hur ofta används berättande och i vilka former?

Av enkätsvaren framgår att användningen av berättande på respondenternas avdelningar inte sker i lika stor utsträckning. 37,5 % (6 av 16) av respondenterna anger att berättande i olika

former sker mer än 2 gånger per dag, det vanligaste är dock att berättande används 1-2 gånger per dag, vilket 43,8 % (7 av 16) av respondenterna svarat. Två av respondenterna anger att de använder berättade 3-4 gånger i veckan och en respondent, alltså 6,3 % svarar att det sker endast 1-2 gånger i veckan.

Jag bad respondenterna att berätta vilken typ av berättande de använder i barngruppen. Samtliga svarade att de främst läser sagor för barnen, alltså högläsning. 50 % av förskollärarna i studien använder sig även av flanosagor som rekvisita vid högläsningen. Lika många av respondenterna anger även att återberättande utgör en stor del av berättande på deras avdelning. 25 %, 4 av 16 respondenter, anger att de förutom flanosagor använder annan typ av rekvisita vid högläsningen exempelvis ritsagor, sagopåsar eller sagolådor. En av respondenterna berättar att interaktiva sagor förekommer på avdelningen, med interaktiva sagor menar denne respondent sagor där pedagogen först hittar på och barnen sedan får fylla i fortsättningen på sagan. Enligt enkätundersökningen framgår att två respondenter använder spontant berättande, dock finns ingen mer förklaring på vad dessa menar med spontant berättande. Jag lyfter problematiseringen kring avsaknaden av förklaring i kapitlet metoddiskussion.

Förskollärarnas arbete kring berättande

Jag är intresserad av att veta varför respondenterna väljer att läsa för barnen. Därför har jag ställt frågan om varför de gör det, här kunde respondenterna välja flera svarsalternativ.

Samtliga respondenter svarar att de läser för barnen i förskolan i syfte att främja barnens språkutveckling, 62,5 %, 10 av 16 respondenter, menar också att de gör det för att barnen själva vill och visar intresse för litteraturen som finns på avdelningen. 68,8 %, 11 av 16

respondenter, anger att läsningen gör att barnen får använda och utveckla sin fantasi, en av respondenterna vidareutvecklar detta och anger att läsningen hjälper barnen utveckla idéer samt ordförråd. Mer än hälften av respondenterna använder även läsning och litteratur för att introducera teman eller projekt på avdelningen, detta eftersom de upplever att litteraturen speglar barnens intresse.

I enkätundersökningen redogör respondenterna för hur de arbetar för att främja barnens intresse för böcker, litteratur samt berättande. Många av respondenterna använder biblioteket och/eller bokbussen som källa, barnen får då följa med till biblioteket och hjälpa till att låna böcker som de är intresserade av. Respondenterna som använder biblioteket mycket beskriver att det till stor del är barnen som styr vad som ska lånas med till förskolan och att nya böcker lånas ungefär en gång per månad. Genom att använda bibliotekets utbud kan också böckerna på avdelningen varieras. Majoriteten av respondenterna kopplar det främjande arbetet till miljön där läsningen sker, de tar upp vikten av att det ska se inbjudande ut samt att böckerna finns på barnens nivå. På så sätt menar några respondenter att barnen själva kan titta och ”läsa” böckerna ensamma eller tillsammans med en kamrat. Här har man ett sociokulturellt förhållningssätt med tanke på att pedagogerna är måna om att barnen ska läsa böcker som ligger nära deras nivå, men att man samtidigt även betonar vikten av att barnen tillsammans kan sitta och bläddra i böcker och stötta varandra i sin läsutveckling. En respondent berättar att det på dennes avdelning finns ett ”språkrum”, där har pedagogerna tillsammans med barnen skapat en inbjudande miljö med material som kan främja språkutvecklingen. Där finns material som exempelvis sångpåsar, böcker på barnens nivå, sagopåsar samt laminerade bilder från olika böcker. Samma respondent berättar att de är med i ett språkfrämjande projekt kallat lilla bokbryggan, syftet med lilla bokbryggan är att öka barns intresse för böcker och främja deras språkutveckling. Boken som är aktuell inom lilla bokbryggan projektet får barnen låna med sig hem för att läsa tillsammans med sina föräldrar. En annan respondent skriver att man på dennes avdelning lär barnen att behandla böcker varsamt, en bok är någonting värdefullt och ska inte slängas runt eller ligga på golvet. Attraktiva och hela böcker lockar barnen mer menar respondenten. Vidare berättar tre respondenter att det arbetar med böckerna genom teman och/eller drama. En av dessa kallar det för sagotema där de arbetar kring en bok efter barnens intresse i ca tre veckor, detta innebär att olika aktiviteter skapas efter bokens innehåll.

Är berättande en viktig del i verksamheten?

I enkätundersökningen avslutar jag med att fråga respondenterna vilken roll de anser berättandet spelar i det pedagogiska arbetet. Jag ber dem dessutom motivera varför de tycker så. Samtliga respondenter svarar att berättandet i förskolan är oerhört viktigt och påpekar att aktiviteten har stor betydelse för barnens språkutveckling. Vidare relaterar respondenterna till olika delar av barnens utveckling som berättandets olika former hjälper till att utveckla. I deras motiveringar nämns ofta barnens fantasi och kreativitet samt hur viktigt det är att barnen får utveckla dessa områden. En respondent anser att berättandet ger barnen chansen att föreställa sig olika saker, får dem att tänka, reflektera samt ta ställning. En annan respondent är inne på samma spår och skriver att berättandet hjälper barnet att vidga sina vyer samt skapa förståelse för omvärlden. Två respondenter tar i sin motivering utgångspunkt i tidigare forskning inom området, båda hänvisar till forskning som visar den minskade läsningen i hemmet och menar då på att det är extra viktigt att vi läser mycket i förskolan. Andra respondenter ser sammanhanget mellan läsning och den senare läsförståelsen samt läskunnighet, och understryker vikten av att redan från börjar främja detta. Respondenterna är eniga och menar att berättande i förskolan har stor påverkan på barnens språkutveckling bland annat genom att barnen lär sig nya ord och bokstäver, utvecklar det egna berättandet, lär sig hur de kan använda språket och får ökad ordförståelse. Respondenterna motiverade även berättande som en viktig del eftersom det ger inspiration till barnens lek, skapar gemenskap och att många barn lär genom berättande.

Sammanfattning av resultaten

I resultatet av min enkätundersökning blir det tydligt att de tillfrågade förskollärarna lägger stor vikt vid berättande i förskolan och ser det som en viktig del i den pedagogiska verksamheten. Förskollärarna motiverar tydligt sina svar vilket gör att vi kan ta del av deras inställning och attityd angående berättande aktiviteter i förskolan. Genom att läsa deras svar märks det att de medvetet arbetar språkutvecklande med olika typer av berättande aktiviteter och att de är belästa då de hänvisar till forskning inom området.

Syftet med min undersökning var även att ta reda på i vilken utsträckning berättande sker i förskolan, hur ofta det sker samt om olika former av berättande aktiviteter används. 81,3 % av respondenterna anger att berättande aktiviteter sker minst en gång varje dag och i många fall

förekommer det flera gånger om dagen. Trots att alla respondenter anser att berättandet är oerhört viktigt i förskolan finns det ändå tre av dem som erkänner att aktiviteten begränsas till mindre än en gång per dag, två stycken anger att det sker 3-4 gånger per vecka och en respondent anger att det sker 1-2 gånger per vecka.

Resultatet visar att berättande sker i många olika former på respondenternas avdelningar, vanligast är högläsning av sagor, återberättande och flanosagor. Ritsagor, dramatiseringar och berättande med rekvisita förekommer också vilket visar på stor variation.

Diskussion

I detta kapitel kommer jag att lyfta metoddiskussion såväl som resultatdiskussion. I resultatdiskussionen kommer resultatet av undersökningen sättas i relation till forskning som nämnts tidigare i arbetet. Jag avslutar kapitlet med att reflektera över vidare forskning baserat på resultatet av min undersökning.

Metoddiskussion

På grund av den tidsram som råder för uppsatsarbetet har valet av metod för undersökningen fungerat väl. Om jag skulle upprepa studien önskar jag dock att jag hade haft möjlighet att göra observationer i samband med enkätundersökningen. Detta för att stärka resultatets trovärdighet. Nackdelen med enkäter är att det inte finns något sätt att avgöra om respondenten uppfattat frågorna rätt eller att de svarar som de vill att verksamheten ska se ut. För att i så hög grad som möjligt undvika detta valde jag att göra studien anonym. Med observationer i kombination med enkäter hade jag kunnat se verksamheten med egna ögon och hade då kunnat sammanställa samt jämföra de enkätsvar jag hade fått in i förhållande till vad jag faktiskt sett i verksamheten. Resultatet hade då kanske kunnat vara sanningsenligt.

Enkäten hölls kort och enkel med frågor som var lätta att förstå för respondenterna just för att få att få tillbaka så många besvarade enkäter som möjligt. Men vid konstruerandet av enkäten önskar jag att jag hade ställt några fler frågor exempelvis angående hur ofta aktiviteterna för berättande är planerade samt hur ofta de sker på barnens initiativ eller när under dagen de sker. Detta för att kunna se hur medvetet förskollärarna arbetar med berättande. Jag önskar också att jag hade gett respondenterna mer utrymme att förtydliga sina svar, exempelvis där två respondenter uppger att de använder sig av spontant berättande. Här hade jag velat att de redogjort för vad denna typ av berättande innebar för dem. Det skulle kunna vara när barnen berättar om sin dag, när förskolläraren berättar om något som denne upplevt eller när en saga hittas på allt eftersom och berättas.

I övrigt är jag nöjd med min undersökning, jag fick tillbaka 80 % av de utsända enkäterna vilket betyder att 4 enkäter bortföll. Vad bortfallet berodde på kan endast spekuleras i, det skulle kunna handla om att det inte fanns tid för dessa informanter att besvara enkäten eller att det glömdes bort då jag inte skickat ut något påminnelsebrev.

Eftersom det föreligger viss osäkerhet i om respondenterna har svarat i enlighet med hur de uppfattar sin verksamhet eller om de har svarat utifrån vad de önskar, kan man inte säkert veta om deras svar stämmer överens med verkligheten. Med anledning av detta hade det varit bra om observationer hade gjorts. På det sättet hade man eventuellt kunnat se aspekter som respondenterna inte har tänkt på eller glömt nämna i sina svar.

Resultatdiskussion

Svensson (2009) betonar vikten av den gemenskap och den lyssnarupplevelse barnen tillsammans får vid högläsning. I resultaten av min studie kan man se att respondenterna är medvetna om denna typ av gemenskap genom att de motiverat just gemenskapen hos barnen som en anledning till varför berättande är viktigt.

Kommittén för svenska språket (SOU 2002:27, 2002) och tidigare forskning (Svensson, 2009) lyfter vikten av att göra barnen intresserade av litteratur och böcker då detta påverkar stora delar av språkutvecklingen samt läsförståelsen. Respondenterna i min studie anger att de målmedvetet arbetar för att skapa intresse samt läsglädje hos barnen, många använder biblioteket som källa där barnen själva får välja böcker som ska lånas med till förskolan. Svensson (2009) hävdar att det är viktigt att presentera olika sorters litteratur för barnen. Så sker också enligt de tillfrågade lärarnas svar då de skriver att de använder sig av bibliotekets utbud. Böckerna placeras dessutom i barnens höjd för att de själva ska få tillgång till dem utan att behöva fråga samt för att de ska kunna välja själva vilken bok som ska läsas.

Både Kulturrådet (2004) och Läsrörelsen (2013) har genomfört forskning som visar att läsningen i hemmen sjunkit drastiskt sedan 1984. Kulturrådets (2004) studie visar en minskning av läsning i hemmet på 11 % mellan 1984 och 2003, från 85 % till 74 %. Läsrörelsen (2013) genomförde en liknande studie som visade på att resultatet sjunkit ytterligare, 35 % av barnen blir lästa för i hemmet varje dag. Av resultaten i min studie framgår att några respondenter stödjer sig på denna forskning om läsning i hemmet och anser att det gör berättandet till en ännu viktigare del av verksamheten. Kommittén för svenska språket (SOU 2002:27, 2002) menar att de barn som inte får tillräckligt med språkstimulans genom exempelvis högläsningen i hemmet ska få extra stöttning och tillräcklig stimulans i förskolan. Enligt resultaten i min studie verkar respondenterna vara införstådda med detta,

något de visar genom att ha talat om att berättandet i förskolan är extra viktigt idag när språkstimulansen i hemmet har sjunkit.

I resultaten kan man se att respondenterna lägger stor vikt vid barns språkutveckling och att de anser att berättande i olika former, exempelvis flanosagor och ritsagor, är grundläggande för förskolebarnens språkliga utveckling. Dessa uttalanden ligger i linje med anföranden hos Kommittén för svenska språket (SOU 2002:27, 2002). Både forskning (Kulturrådet, 2004; Läsrörelsen, 2013) samt studiens resultat visar att förskolan spelar en viktig roll för förskolebarnens tidiga språkutveckling.

Resultaten stämmer dock inte helt överens med mina egna erfarenheter. Som beskrivits i studiens inledning har jag under arbetsperioder i förskolan tyckt mig se att berättande inte skett i samma höga utsträckning som styrdokumentet och tidigare forskning förespråkar. Detta kan å ena sidan botten i att mina erfarenheter har varit tillfälliga, å andra sidan kan det tänkas att respondenterna endast svarat så som de vill att verksamheten ska se ut eller hur den har sett ut, inte hur den faktiskt ser ut just nu.

Slutsats

Resultaten visar att de tillfrågade förskollärarna ser berättandet som en viktig del i den pedagogiska verksamheten och att det är allt viktigare när läsning i hemmen blir allt lägre. De tar sitt uppdrag på allvar och anger att berättandet i förskolan är av stor vikt för den kommande läsförståelsen. Kopplat till problemområdet för studien kan vi se att de tillfrågade förskollärarna ser allvarligt på sitt uppdrag och anser att berättande ska vara en stor del av verksamheten. Några av de tillfrågade kände till att läsförståelsen minskar och ser detta som en ytterligare anledning till att arbeta mer med berättandet i förskolan. Med andra ord, det finns pedagoger som är medvetna om värdet av berättandet och som försöker motverka att dessa aktiviteter sjunker i förskolans värld.

Vidare forskning

Något som jag gärna hade forskat vidare i hade varit om och hur förskolorna arbetar tillsammans med hemmet kring berättande. En av mina respondenter redogjorde för hur de på dennes avdelning ingår i ett språkfrämjande projekt vid namn lilla bokbryggan. Detta innebär att barnen på avdelningen får låna med boken hem för att läsa tillsammans med sina föräldrar. Angående samarbetet med hemmet är detta det enda som respondenterna nämner. Dock har

flera av dem refererat till forskning som visar att föräldrar läser mindre i hemmet och angett detta som en viktig anledning till att berättande är en viktig del i den pedagogiska verksamheten.

Referenser

- Askland, L. & Sataøen, S. O. (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Damber, U., Nilsson, J. & Ohlsson, C. (2013). *Litteraturläsning i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, G. (2014). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2011). ”L. S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär” I Forssell, A. (Red.). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber.
- Hjalmarsson, M. (2013). ”Enkäter till förskollärare” I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (Red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.
- Kylén, J-A. (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Löfdahl, A. (2013). ”God forskningssed – regelverk och etiska förhållningssätt” I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (Red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket.
- SOU 2002:27. (2002) *Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Svensson, A-K. (2009). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Tivenius, O. (2015). *Uppsatsens inre liv*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed* (Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Elektroniska referenser

- Hansson, S. & Åström, L. (2006) *Att engagera genom sagomöten*. Luleå tekniska universitet. Hämtad 2016-06-19, från <http://epubl.ltu.se/1652-5299/2006/160/LTU-LAR-EX-06160-SE.pdf>
- Kulturrådet. (2004). *Om läsning – mer eller mindre?*. Hämtad 2016-05-15, från http://www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2004/om_lasning.pdf
- Läsrörelsen. (2013). *Berätta, leka, läsa*. Hämtad 2016-05-15, från <http://www.lasrorelsen.nu/wp-content/uploads/2013/08/Skriften-L%C3%A4sr%C3%B6relsen.pdf>

Bilagor

Bilaga 1

Informationsblad

Hej

Mitt namn är NN och jag läser till förskollärare vid Karlstads universitet. Jag skriver just nu mitt examensarbete som handlar om berättande i förskolan. Syftet med mitt arbete är att undersöka några förskollärares syn och inställning till berättande i förskolan samt att undersöka vilka olika typer av berättande används (exempelvis sagor, flanosagor, ritsagor, återberättande o.s.v.).

För att genomföra min studie kommer jag att skicka ut enkäter till de som vill delta, enkätundersökningen är helt frivillig och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan. Studien är anonym och de data som samlas in under arbetet kommer enbart att användas av mig i detta examensarbete. När arbetet är klart och examensarbetet är godkänt kommer alla data samt information att förstöras.

Samtycke ges genom att besvara enkäten.

Om du vill ha mer information får ni gärna kontakta mig via telefon alternativ mail.

NN

Telefon: X

Mail: X

För ytterligare information om examensarbetet kontakta kursansvarig på Karlstad universitet.

NN, X

Bilaga 2

Enkätundersökning.

Berättande i förskolan

Mitt namn är _____ och jag läser till förskollärare vid Karlstads universitet. Jag skriver just nu mitt examensarbete som handlar om berättande i förskolan. Syftet med mitt arbete är att undersöka några förskollärares syn och inställning till berättande i förskolan samt att undersöka vilka olika typer av berättande används.

Samtycke

Genom att besvara frågorna i detta formulär ger du samtycke till att delta i studien. Alla svar är anonyma och kommer endast hanteras av mig, när examensarbetet är slutför och godkänt av Karlstads universitet kommer all data att förstöras.

Du kan när som helst avbryta din medverkan genom att kontakta mig.

1. Vilken utbildning har du?

Markera endast en oval.

- Förskolläraryt utbildning
- Bamskötaryt utbildning
- Annat

2. Hur många års erfarenhet har du av att arbeta i förskoleverksamhet?

3. Vilken typ av avdelning arbetar du på?

Markera endast en oval.

- Äldre avdelning (3-5 år)
- Yngre avdelning (1-3 år)
- 1-5 års avdelning
- Annat

4. Tycker du personligen att berättande är roligt?

Markera endast en oval.

- Ja
- Nej
- Vet inte

5. Hur ofta upplever du att ni läser eller använder någon form av berättande på er avdelning? (exempelvis högläsning, flanosagor, ritsagor, återberättande o.s.v.)

Markera endast en oval.

- Mer än 2 gånger/dag
- 1-2 gånger/dag
- 3-4 gånger/vecka
- 1-2 gånger/vecka
- Mindre än 1 gång/vecka
- Aldrig

6. Vilka typer av berättande upplever du att ni använder på er avdelning? (exempelvis högläsning, flanosagor, ritsagor, återberättande o.s.v.).

7. Vilken typ av berättande sker oftast på er avdelning enligt dig? (exempelvis högläsning, flanosagor, ritsagor, återberättande o.s.v.).

8. Varför läser du för barnen?

Flera svarsalternativ är tillåtna

Markera alla som gäller.

- För att barnen vill
- För att främja barnens språkutveckling
- För att skapa lugn och ro
- För att introducera ett tema/projekt eller liknande
- För att barnen ska få använda sin fantasi
- Övrigt: _____

9. Hur arbetar ni på din avdelning för att främja barnens intresse för böcker och berättande?

10. Anser du att berättande är en viktig del i det pedagogiska arbetet? Motivera varför!

Kontakt uppgifter
